

Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

Kampen om tiden – mer tid till lärande (SOU 2021:30)

IFAU har granskat utredningens innehåll och förslag med utgångspunkt i vårt uppdrag att följa upp och utvärdera arbetsmarknads- och utbildningspolitik samt arbetsmarknadseffekter av socialförsäkringen.

IFAU:s synpunkter:

- IFAU delar utredningens slutsats att det saknas underlag för förslag och beslut på flera områden som utredningen berör, som lovskola och prioriterad/anpassad timplan. Effektstudier saknas både för att statistik inte samlas in och för att insatser genomförs på ett sätt som inte underlättar utvärdering (se t.ex. s. 155–156, s. 233).
- IFAU välkomnar förslaget om en utvärdering av insatserna prioriterad och anpassad timplan (s. 174).
- IFAU bifaller förslaget om att lovskolans verksamhet behöver utvärderas och att det är viktigt att följa upp effekter på sannolikheten att slutföra gymnasiet (s. 255, s. 526).

IFAU betonar dock att det inte räcker med datainsamlingar för att effektstudier ska kunna genomföras. Det är även av stor vikt att insatserna introduceras på ett sätt som ger upphov till en jämförelsegrupp, som kan användas för effektskattningar.

- Utredningens argument för att den lovskola som huvudmannen är skyldig att erbjuda inte bör utvidgas till andra årskurser är väl underbyggda (s. 255). Samtidigt vill IFAU betona vikten av att kompensande insatser sätts in tidigt för de barn som har behov av dem.
- Utredningen lyfter på ett förtjänstfullt sätt fram att nya eller utökade åtgärder på grund av resursbrist kan tränga undan annan viktig verksamhet som gynnar målgruppen (se t.ex. avsnitt 13.3.2, s. 416).
- IFAU delar utredningens bedömning att behörighetskraven till gymnasieskolans yrkesprogram bör ses över för att ge fler elever möjlighet att tillgodogöra sig en yrkesutbildning (s. 356).

Datum
2021-08-31

- IFAU delar utredningens slutsats att problemet för gruppen nyanlända som inte når behörighet till gymnasieskolans nationella program inte är lågt utbildningsdeltagande, utan låg måluppfyllelse i introduktionsprogrammen och låg genomströmning till de nationella programmen (s. 338).

IFAU vill även lyfta fram att det redan existerar många insatser för elever som riskerar att inte nå gymnasiebehörighet. En viktig pusselbit som saknas (som utredningen lyfter i kapitel 11), och som är central för att förstå elevernas kunskapsutveckling, är information om deras närvaro i skolan. För att ta ställning till vilka åtgärder som är bäst lämpade för målgruppen är det viktigt att samlas in information om närvaro i den nationella statistiken.

- Eftersom det saknas forskning om effekterna av obligatorisk lovskola och förlängd skolplikt för nyanlända elever kan IFAU utifrån ett forskningsperspektiv varken tillstyrka eller avvisa utredningens förslag på dessa områden (s. 300, s. 353). Resonemangen som förs i utredningen är dock väl underbyggda och i och med att nästan alla obehöriga elever går vidare till ett introduktionsprogram har ett obligatorium sannolikt mycket begränsade effekter.
- IFAU tillstyrker förslaget om att alla elever i årskurs 4–9 ska erbjudas studietid under ledning av lärare (s. 215, s. 221).
- IFAU ställer sig positivt till förslaget om språkstärkande sommarskola (s. 384).

Skärpningen av behörighetskraven till gymnasieskolans nationella program är ett problem

Behörighetskraven till gymnasieskolans nationella program har skärpts i två steg: 1998 och 2011.

Holmlund m.fl. (2019) visar att skärpningen 1998 ledde till att en stor andel svagpresterande elever fick påbörja sina gymnasiestudier i ett individuellt program, och att det också fick följderna att färre elever i denna grupp slutförde en gymnasieutbildning.

De striktare behörighetskraven som infördes 2011 har utvärderats av Halapuu (2021). Halapuu visar att de elever som på grund av behörighetskraven inte kunde påbörja ett nationellt program istället började i ett introduktionsprogram, och totalt sett gick i gymnasieskolan under längre tid. De nya behörighetskraven påverkade dock inte sannolikheten för avhopp från gymnasieskolan under de tre första åren och inte heller sannolikheten att ta examen inom fem år. Reformen ledde till att pojkar i högre grad beviljades aktivitetsersättning, vilket delvis hänger samman med att aktivitetsersättning kan beviljas för förlängd skolgång. I studien av Halapuu (2021) är uppföljningshorisonten något för kort för att kunna avgöra vilka de långsiktiga konsekvenserna av reformen har varit.

Datum
2021-08-31

IFAU drar slutsatsen att många elever som skulle ha nytta av en yrkesutbildning inom gymnasieskolan i dagsläget inte har tillgång till en sådan på grund av behörighetskraven, och lämnar skolan utan kvalifikationer. De hänvisas då till vuxenutbildning eller arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Det vore rimligare att denna grupp kunde tillskansa sig färdigheter som är gångbara på arbetsmarknaden när de är i gymnasieåldern.

Förutsättningar för kunskapsuppbyggnad

Behovet av dokumentation, evidens och systematisk kunskapsuppbyggnad är centralt för att förbättra skolans resultat, inte minst för gruppen nyanlända. I dagsläget finns mycket begränsad kunskap om vilka insatser som ger bäst resultat för denna grupp. Försöksverksamheter kan utformas på olika sätt, men det är viktigt att de tillåter uppföljning och utvärdering av elevers måluppfyllelse med kvantitativa metoder.

Utvärdering och uppföljning kräver att insatser utformas på ett sätt som tillåter effektutvärdering, där måluppfyllelsen bland elever som omfattas av en insats sätts i relation till måluppfyllelsen bland jämförbara elever som inte tagit del av försöksverksamheten. I vissa fall kan randomiserade kontrollerade experiment vara lämpliga; denna metod har använts med framgång för utvärdering av utbildningssatsningar i bl.a. Danmark (Andersen m.fl. 2016).

I detta ärende har generaldirektören Maria Hemström Hemmingsson beslutat. Helena Holmlund har varit föredragande.

Maria Hemström Hemmingsson

Helena Holmlund

Datum

2021-08-31

Referenser

Andersen, S. C., L. Beuchert, H. S. Nielsen, and M. T. Kjærgaard (2020), “The Effect of Teacher's Aides in the Classroom: Evidence from a Randomized Trial“, *Journal of the European Economic Association*, Vol. 18:1, s. 469–505.

Halapuu, Vivika (2021), “Access to education and disability insurance claims”, i “Upper secondary education: Access, choices and graduation”, *Economic Studies* 198, avhandling i nationalekonomi, Uppsala universitet.

Holmlund, Helena, Anna Sjögren, och Björn Öckert. 2019. ”Jämlikhet i möjligheter och utfall i den svenska skolan”. SOU 2019:40.